

О.В. Олійник, д-р екон. наук, професор

В.С. Міщенко, канд. екон. наук, старш. викладач

Г.О. Нагаєва, старш. викладач

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ

У статті розглянуто актуальні проблеми розвитку реформованої пенсійної системи в Україні та шляхи їх розв'язання. Акцентовано, що вдосконалення чинної пенсійної системи має багатоаспектний характер та розраховане на довготривалу перспективу, що полягає у втіленні в життя вже прийнятих законодавчих актів, виявленні їх недоліків і розробці пропозицій щодо вдосконалення всіх складових трирівневої пенсійної системи і пенсійного страхування у страхових компаніях.

Ключові слова: пенсія, пенсійна система, пенсійна реформа, страховий стаж, солідарна система, накопичувальна система, недержавне пенсійне забезпечення, пенсійний фонд, страхування пенсій.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Одним з пріоритетних напрямів соціальної політики держави в сучасних умовах є удосконалення системи пенсійного страхування як основи соціального забезпечення населення. Необхідність створення системи пенсійного страхування, яка відповідає сучасним процесам розвитку економіки вимагає глибоких перетворень усієї системи пенсійного забезпечення.

Актуальним завданням сучасного етапу соціально-економічних перетворень у нашій державі є радикальне реформування пенсійної системи, що має важливе значення для забезпечення сталого розвитку України, подолання наслідків фінансової-економічної кризи, підвищення рівня соціального забезпечення пенсіонерів. Незважаючи на те, що до сьогодні було здійснено низку важливих для подальшого розвитку пенсійної системи перетворень, започаткована пенсійна реформа далеко не завершена: по-перше, пенсія не убезпечує від бідності; по-друге, система залишається соціально несправедливою; по-третє, не відбулося детінізації заробітків і доходів загалом; по-четверте, Пенсійний фонд України не може обійтися без дотацій із бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблем. Проблеми удосконалення системи пенсійного забезпечення постійно перебувають на вістрі уваги урядовців, науковців, практиків і медійників. Зокрема, вони були досліджені в публікаціях таких авторів як Б. Зайчук [4], Т. Сальникова [5], І. Біленька. [6], провідних фахівців Міністерства праці та соціальної політики, Пенсійного фонду України (ПФУ). Метою цих публікацій є визначення орієнтирів щодо проведення пенсійної реформи, обґрунтування перспектив розвитку і вдосконалення системи пенсійного забезпечення.

Постановка завдання. Метою даної статті є виявлення проблем запровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення в Україні та обґрунтування пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна пенсійна система України започаткована в січні 2004 р. з прийняттям законів України «Про загальнообов’язкове пенсійне страхування» [2] «Про недержавне пенсійне забезпечення» [3], відповідно до яких розпочато впровадження трирівневої пенсійної системи. Перший рівень – це солідарна система загальнообов’язкового пенсійного страхування, в якій усі кошти, що перераховуються підприємствами та застрахованими особами до ПФУ, одразу ж виплачуються нинішнім пенсіонерам. Другий рівень – накопичувальна система обов’язкового державного пенсійного страхування. Третій рівень – це система недержавного пенсійного забезпечення.

Гідний рівень пенсій в громадян розвинених країнах світу базується саме на трирівневій системі пенсійного забезпечення, причому значна частка в ньому належить пенсійному забезпеченню саме за другим і третім рівнями. Наприклад, в розвинених країнах світу державна солідарна система забезпечує близько 50 % пенсій громадян, пенсії другого рівня – 10-42 %, приватні пенсії (система недержавного пенсійного забезпечення) – 8-40 %. В той же час в Україні за рахунок державної солідарної пенсійної системи виплачується 99,99 % пенсій громадян.

Здійснювана в Україні пенсійна реформа спрямована саме на запровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення громадян. Але це процес довготривалий. Для значної частини населення нашої держави основу пенсійного забезпечення, як і раніше, буде складати солідарна система загальнообов’язкового пенсійного страхування.

Головна проблема солідарної системи пенсійного забезпечення в Україні – стрімко зростаючий дефіцит ПФУ. За оцінками фахівців у 2017 р він склав 140 млрд. грн, а ще п’ять років тому він дорівнював 60 млрд. грн. Зростання дефіциту ПФУ обумовлено, з одного боку, низьким рівнем

заробітних плат працівників в країні, з фондом оплати праці яких пов'язані відрахування до ПФУ, а з другого – постійним погіршенням співвідношення чисельності працюючих громадян і пенсіонерів.

Щодо середньомісячної заробітної плати зазначимо, що за даними Міжнародної організації праці (МОП) у 2017 р. середньостатистичний українець заробляв за місяць близько 240\$ США, в той час як в Киргизстані цей показник дорівнював 336\$, Молдові – 438\$, Вірменії – 471\$, Азербайджані – 596\$, Росії – 1215\$. В розвинених країнах світу ці показники ще вищі: Німеччина – 2720\$, Франція – 2925\$, Велика Британія – 3065\$, США – 3263\$, Норвегія – 3678\$. Отже, не дивлячись на значне підвищення мінімальної заробітної плати з 1 січня 2017 р. в Україні, рівень заробітних плат в нашій країні на порядок нижчий відповідного показника в розвинених країнах світу. А тому покращення пенсійного забезпечення населення України, передусім, буде залежати від темпів економічного зростання країни, а відповідно і від темпів зростання заробітних плат найманих працівників.

Щодо співвідношення працюючих українців і пенсіонерів. За даними ПФУ пенсію в нашій країні у 2017 р. отримують 11,9 млн осіб. За останні кілька років чисельність пенсіонерів значно скоротилася, що пов'язано з анексією Криму і тимчасовою втратою контролю над окремими районами Донецької та Луганської областей. Разом з тим через ці ж причини суттєво скоротилася і чисельність працюючих, яка у 2017 р. склала 16 млн осіб, з яких 10,1 млн осіб на фонд заробітної плати яких сплачують ЄСВ. Отже, на кожного працюючого громадянина України, який приймає участь у формуванні ПФУ припадає більше одного громадянина пенсійного віку, тоді як, наприклад, у Німеччині на кожну особу пенсійного віку припадає двоє працюючих.

Посилення демографічного навантаження на одного працюючого в Україні, з одного боку, обумовлене зміною вікової структури населення і, зокрема, збільшенням питомої ваги пенсіонерів та зменшенням питомої ваги працюючого населення, а з другого – тим, що значна частина трудових ресурсів нашої країни задіяна в тіньовому секторі економіки, а відповідно всю або частину заробітної плати отримує в конвертах. На цю заробітну плату не нараховується, а відповідно і не сплачується ЄСВ. Ці працівники не враховуються і в кількості працюючих. Виходячи з цього можна зробити висновок, що одним із головних напрямків підвищення рівня пенсійного забезпечення громадян України через солідарну систему є подальша детінізація національної економіки. Певний позитивний вплив на ці процеси мало майже подвійне зменшення ставок ЄСВ з 1 січня 2016 р.,

але значна частина фонду оплати праці, з яким пов'язані відрахування до Пенсійного фонду, як і раніше знаходиться в тіні.

В реальній економічній практиці головним ініціатором виплати заробітної плати у конвертах є роботодавці та власники підприємств. Такий захід мотивується тим, що прозора виплата заробітної плати в порівнянні з її виплатою у конвертах супроводжується збільшенням витрат бізнесу на величину ЄСВ, який нараховується на фонд заробітної плати (22 %). Разом з тим виплата заробітної плати у конвертах є певною мірою вигідною і для найманих працівників, оскільки у такому випадку вони заощаджують 18 % на ПДФО, 1,5 % на військовому зборі та, як правило, 1 % на профспілкових внесках. Отже, пропозиція щодо виплати усієї або частки заробітної плати поза межами офіційної платіжної відомості, як правило, сприймається найманим працівником позитивно, не дивлячись на певні негативні наслідки від цього явища у близькій або віддаленій перспективі.

До основних негативних наслідків неофіційної виплати заробітної плати для працівника можна віднести:

- втрата страхового стажу працівником у випадку виплати усієї заробітної плати у конвертах;
- втрата в майбутньому (при виході на пенсію) певної частини пенсії через низький рівень офіційної заробітної плати;
- додаткові витрати на утримання пенсіонерів своєї родини через низький рівень їх пенсій.

Попри це, існує двостороння взаємна вигода як з боку роботодавців, так і з боку найманих працівників щодо тіншової виплати заробітної плати. А тому, не дивлячись на можливі штрафні санкції за такі дії, виплата заробітних плат найманим працівникам поза офіційними платіжними відомостями залишається реальним фактом.

Оскільки в ринкових умовах головним мотивуючим чинником є матеріальний інтерес, то подоланню наведеного вище негативного явища буде сприяти створення такого фінансово-економічного механізму, який би не сприяв зацікавленості роботодавців у приховуванні виплачених заробітних плат найманих працівників. Цього можна досягти шляхом звільнення роботодавців від сплати будь яких податків і зборів на фонд заробітної плати найманих працівників, у т.ч. і ЄСВ. Але в такому випадку виникає цілком закономірне питання щодо джерел наповнення ПФУ, який є основою солідарної системи пенсійного забезпечення в нашій країні.

Вирішити цю проблему можна шляхом одночасного здійснення двох взаємопов'язаних заходів:

- підвищення заробітних плат всіх без винятку найманих працівників на 22 %;

- введення ЄСВ, який утримується з заробітної плати найманих працівників в розмірі 18 % від нарахованої оплати праці (еквівалент 22 %, які нараховуються на нинішній рівень заробітних плат).

Реалізація зазначених заходів ніяк не вплинула б на підприємства, які прозоро виплачують заробітну плату найманим працівникам. Не змінилася б і фактично отримана на руки заробітна плата найманих працівників таких підприємств. В той же час у керівників підприємств зникла б зацікавленість у приховуванні виплаченої заробітної плати. В поєднанні з можливими штрафними санкціями за таке порушення це сприяло б поступовому виведенню певної частки заробітних плат з тіні, а відповідно і збільшенню доходів Пенсійного фонду України.

На перший погляд, висловлена пропозиція є несправедливою з соціальної точки зору, оскільки відповідно до неї весь тягар формування централізованого ПФУ покладається лише на найманих працівників. Але, перш ніж утримувати ЄСВ з заробітної плати працівника, цю заробітну плату повинен нарахувати і виплатити роботодавець. Крім того, ефективність такої системи підтверджує досвід окремих країн. Наприклад, у Данії всі зобов'язання щодо формування централізованого фонду пенсійного страхування повністю покладено на найманих працівників.

Сутність накопичувальної системи пенсійного забезпечення полягає в тому, що працівники сплачують обов'язкові персоніфіковані внески до державного Накопичувального пенсійного фонду (НПФ), які враховуватимуться на індивідуальних пенсійних рахунках. Виплати з НПФ будуть здійснюватися додатково до солідарної пенсії довічно після досягнення особою пенсійного віку або одноразово.

Світова практика має тривалий досвід запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення. В розвинутих країнах світу за рахунок накопичувальної системи пенсійного забезпечення формується від 10 до 42 % пенсійних виплат. Обов'язкова накопичувальна пенсійна система запроваджена в Сінгапурі з 1955 р., в Малайзії – з 1991 р., в Австралії – з 1992 р., в Китаї – з 1997 р., в Польщі – з 1999 р.

Запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення має як позитивні моменти, так і можливі негативні наслідки та загрози і, особливо, для працівників аграрного сектора економіки України.

До позитивних наслідків накопичувальної системи пенсійного забезпечення можна віднести:

- потенційне зростання в перспективі рівня пенсійного забезпечення осіб, які сплачували внески до НПФ;

- всі особисті накопичення будуть власністю людини, їх можна буде передавати у спадок або використовувати в надзвичайних ситуацій (наприклад, для оплати термінового дорогого лікування, що особливо актуально з огляду на здійснювану в Україні медичну реформу);

- кошти, перераховані в НПФ стають на тривалий час інвестиційним ресурсом для підтримання розвитку національної економіки;

- розмір накопиченої пенсії окремим громадянином не залежить від зміни демографічної ситуації в країні, а визначається лише розміром здійснених відрахувань;

- запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення поступово сприятиме відновленню диференціації розміру пенсій з урахуванням трудового внеску кожного працівника;

- створюється можливість для платників внесків до НПФ приймати участь в управлінні коштами пенсійного страхування.

Разом з тим запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення в Україні пов'язане з певними проблемами, ризиками і загрозами:

- по-перше, скористатися позитивними наслідками здійснюваної пенсійної реформи зможуть не всі громадяни України. Відповідно до чинного законодавства учасниками накопичувальної системи стануть особи, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню і мають більше 10 років до настання пенсійного віку. А за оцінками експертів реальні шанси накопичити достатньо коштів для суттєвої надбавки до пенсії мають тільки ті, хто починає платити внески до 35-ти років. Для 40-річних це можливо тільки при високих заробітках, а для 50-річних це взагалі неможливо. Крім того, у формуванні НПФ не будуть приймати і всі особи пенсійного віку;

- по-друге, введення накопичувального рівня пенсійного забезпечення передбачає збільшення оподаткування заробітних плат на 2 % з 1 січня 2019 р. зі щорічним збільшенням на 1% до досягнення рівня 7 %;

- по-третє, великі ризики інфляційного знецінення накопичених заощаджень. Єдиним шляхом захисту від цих ризиків передбачається інвестування накопичених коштів в національну економіку. В той же час добре відомо, що інвестиції можуть приносити не тільки прибутки, а й збитки. Але на законодавчому рівні не передбачено інших механізмів гарантування або страхування накопиченої суми;

- по-четверте, значні витрати на утримання НПФ. Наприклад, солідарну пенсійну систему в Україні забезпечують 32 тисячі співробітників, а загальна сума витрат на їх утримання складає понад 2 млрд. грн. щороку.

Для працівників аграрного сектора економіки запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення пов'язане з додатковими проблемами:

- через гіршу демографічну ситуацію на селі скористатися позитивними наслідками здійснюваної реформи зможе менша частка сільського населення ніж серед мешканців міст;

- унаслідок найнижчого рівня заробітних плат найманих працівників сільськогосподарських підприємств серед усіх видів економічної діяльності в Україні вони мають найнижчий рівень пенсій за солідарною системою і приречені до накопичення найменших сум в НПФ;

- через чітко виражену сезонність виробництва в сільському господарстві значна частина найманих працівників галузі не працює на підприємствах протягом певної частини року, що зменшує їх страховий стаж і відрахування до НПФ.

Подолати зазначені проблеми можна шляхом законодавчого запровадження положення, згідно з яким час вимушеного звільнення працівників сільськогосподарських підприємств, обумовлений сезонним характером виробництва, з наступним зарахуванням на роботу після відновлення сільськогосподарських робіт необхідно зараховувати до страхового пенсійного стажу. Крім того, передбачити обов'язкову сплату роботодавцями ЄСВ та відрахувань до НПФ за таких працівників на час вимушеного переривання трудових відносин після їх поновлення.

Незважаючи на величезний інтерес до проблем пенсійного забезпечення громадян з боку урядовців, суспільних інституцій, суб'єктів господарювання, науковців і пересічних громадян, поза увагою залишаються можливості добровільного недержавного пенсійного страхування у страхових компаніях.

Аналіз світової практики пенсійного забезпечення з застосуванням страхування життя показує, що воно відіграє серйозну роль, по суті справи, тільки в розвинутих і в деякій частині середньорозвинутих країн. В іншій частині світу суспільство ще не переборолو традиційний підхід, за яким діти утримують своїх літніх батьків, а ті намагаються працювати до останнього подиху.

Недержавне пенсійне страхування займає винятково важливе місце у системі соціального захисту працюючої частини населення. Саме цей вид особистого накопичувального убезпечення повинен стати дієвим інструментом досягнення балансу інтересів між державою та сферою праці щодо пенсійного забезпечення працюючих громадян по досягненню ними пенсійного віку.

Страховання життя в світі є одним з центральних видів страхування та має велике соціально-політичне значення. Майже в усіх розвинутих країнах воно є випробуваним та популярним інструментом для індивідуального забезпечення в старості. Типовою формою створення приватного пенсійного капіталу в Німеччині та США, багаторівневі пенсійні системи в яких вважаються взірцем соціального захисту населення, є укладення договору страхування життя з метою накопичення коштів чи укладення індивідуального договору про пенсійне страхування.

У розвинутих країнах на сферу страхування життя приходиться від 40 до 70% від загальних надходжень страхового ринку, в Україні - менше 1,5%, що є основною і, звісно, негативною особливістю розвитку цього виду страхування. Українці нечасто користуються накопичувальним страхуванням життя, зазвичай віддаючи перевагу банківським депозитам. Основних причин для скепсису – дві. Перша: накопичувальні страховки все ще мало знайомі переважній більшості – народ їх просто ще «не розпробував». Друга: декларовані рівні прибутковості, на перший погляд, нижчі, ніж у банківських депозитів. З обома перешкодами повинні боротися самі страховики: більше розповідати про поліси накопичувального страхування, частіше говорити про те, що, крім інвестиційного доходу, накопичувальна страховка має і ризикову складову.

На користь недержавного пенсійного страхування компанії приводять масу доказів. По-перше, це податкові пільги, передбачені законодавством як для юридичних, так і для фізичних осіб. Оскільки пенсійні договори відносяться до категорії «накопичувальних і довгострокових», підприємства можуть відносити платежі за таким страхуванням на витрати, які включаються до розрахунку бази оподаткування, мінімізуючи останню. У свою чергу, громадяни, що купують пенсійні поліси, мають право на податковий кредит. По-друге, на відміну від тих же банків або НПФ, страховики забезпечують клієнтам не тільки накопичення коштів, але й захист від низки ризиків.

Щодо фінансової спроможності страховиків по укладенню довгострокових договорів страхування життя, необхідно зазначити, що в Україні практично всі компанії-лідери зі страхування життя знаходяться в сфері контролю великих світових компаній. Наприклад, компанія ПрАТ «Мет Лайф» має американський капітал, ПрАТ СК «Юпітер Вієнна Іншуранс Груп» та ПрАТ СК «Уніка Життя» – австрійський, СК «PZU Україна страхування життя» – польський і. т.д.

Страхові компанії в останні роки досить активно намагаються зайняти нішу на ринку недержавного пенсійного страхування в Україні. І, треба сказати, їх зусилля не пропадають дарма. Інтерес українців до

довгострокових програм накопичувального страхування (у тому числі й пенсійних) стабільно зростає. За результатами діяльності у 2016 р. багато страховиків збільшили кількість застрахованих по всіх видах страхування життя, зокрема, «Мет Лайф» на 209 853 осіб, «Уніка Життя» - на 82 698 осіб, «РЗУ Україна страхування життя» - на 49 700 осіб.

Сьогодні компанії по страхуванню життя здатні запропонувати клієнту достатньо широкий перелік варіантів захисту: починаючи від найпростіших накопичувальних програм і аж до пенсійних накопичень. У примарному світлі пенсійної і медичної реформ сучасні страхові програми безсумнівно мають шанс здобути популярність.

До проблем недержавного пенсійного страхування можна віднести: низький рівень поінформованості населення щодо можливостей забезпечення гідного рівня пенсій через недержавні пенсійні фонди; недовіра населення до недержавних фінансових установ, у т.ч. до недержавних пенсійних фондів; низький рівень доходів більшої частини населення України і, особливо, сільського населення, за рахунок яких повинні сплачуватися внески до недержавних пенсійних фондів.

Подолання зазначених проблем пов'язане, з одного боку, з необхідністю підвищення рівня фінансової грамотності населення і у цьому відношенні актуальною є Програма підвищення рівня фінансової грамотності населення України та План заходів НБУ з підвищення рівня фінансової грамотності населення України, які були прийняті ще в 2012 р., але, на жаль, не знайшли свого розвитку до цього часу. З іншого боку – з подальшим розвитком національної економіки, підвищенням сталості її функціонування та зростання доходів населення.

Висновки. Проведені дослідження показали, що розвиток пенсійного забезпечення в Україні нерозривно пов'язаний із запровадженням трирівневої системи. Але в процесі її запровадження необхідно кардинально мінімізувати усі загрози і ризики.

Головним напрямком покращення пенсійного забезпечення населення України є прискорення темпів економічного розвитку та підвищення рівня заробітних плат і доходів працівників реального сектора економіки, зменшення обсягів тінізації національної економіки. Для цього необхідно запровадити фінансово-економічний механізм, який би усував зацікавленість роботодавців у приховуванні виплачених заробітних плат. Досягти цього можна шляхом скасування чинного ЄСВ і запровадження утримання ЄСВ із заробітної плати найманих працівників з одночасним підвищенням її рівня на відповідну величину.

З метою поліпшення пенсійного забезпечення працівників аграрного сектора національної економіки і максимального врахування його

специфіки доцільно законодавчо передбачити зарахування до страхового стажу працівників сільськогосподарських підприємств час вимушеного звільнення, обумовлений сезонним характером виробництва. Крім того, передбачити обов'язкову сплату роботодавцями ЄСВ та відрахувань до Накопичувального пенсійного фонду за таких працівників на час вимушеного переривання трудових відносин після їх поновлення.

Більш широкому розповсюдженню недержавного пенсійного забезпечення буде сприяти реалізація державних і регіональних програм підвищення фінансової грамотності населення та реклама страхових полісів накопичувального страхування і, зокрема, пенсійного.

Бібліографічний список: 1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій: Закон України від 10.10.2017 р. № 6614. Голос України. 2017. 10 жовтня (№). С. 2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. Відомості Верховної Ради України. – № 49–51. Ст. 376. 3. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. Відомості Верховної Ради України. – № 47-48. 4. Зайчук Б.О. Необхідність проведення радикальної пенсійної реформи назріла // Вісник Пенсійного Фонду України. – 2002. – № 2. – С. 35-38. 5. Олійник О.І., Скоромна О.Ю. Зміни в системі оподаткування та їх вплив на тенденції розвитку аграрного сектора економіки // Вісник ХНАУ. Харків. – 2016. – № 2. – С. 285-292. 6. Сальникова Т. Пенсійне забезпечення: світовий досвід. Вісник Пенсійного фонду України. – 2008. – № 7. – С. 24–27. 7. Біленька І. Недержавне пенсійне забезпечення – наше надійне майбутнє. URL: <http://shepetivka.org.ua>.

А.В. Олейник, В.С. Мищенко, Г.А. Нагаєва. Проблемы системы пенсионного обеспечения в условиях внедрения пенсионной реформы. В статье рассмотрены актуальные проблемы развития реформированной пенсионной системы в Украине и пути их решения. Акцентируется, что усовершенствование действующей пенсионной системы имеет многоаспектный характер и рассчитано на долгосрочную перспективу, что предполагает внедрение в жизнь уже принятых законодательных актов, выявление их недостатков и разработку предложений по усовершенствованию всех составляющих трехуровневой пенсионной системы и страхования пенсий в страховых компаниях.

Ключевые слова: пенсия, пенсионная система, пенсионная реформа, страховой стаж, солидарная система, накопительная система,

негосударственное пенсионное обеспечение, пенсионный фонд, страхование пенсий.

O.V.Oliinyk, V.S. Mishchenko, G.O.Nagayeva. Problems of the pension system in the context of the implementation of the pension reform.

The subject of the study is the direction of the reformed pension system in Ukraine. It is emphasized that the improvement of the current pension system has a multi-faceted nature and is designed for the long-term perspective, which consists in the implementation of already adopted legislative acts, identifying their shortcomings and developing proposals for improving all components of the three-tier pension system and pension insurance in insurance companies.

The purpose of this article is to identify the problems of introducing a three-tier pension system in Ukraine and to substantiate proposals for their solution.

The main methods of research: analysis of literature on the issues of research, synthesis, systematization for assessing the process of formation of the pension system; logical argumentation in substantiating ways to improve the process of introducing a pension reform.

Results of a research. In the course of the research, key problems were identified with the introduction of a three-tier pension insurance system that addresses the increase in payloads with the use of accumulative and risk levels as well as the costs of maintaining non-state pension funds. The authors proposed the solution of these problems by implementing two interrelated measures: raising wages of all employees, without exception, by 22%; the introduction of a single social contribution, which is deducted from the salary of wage earners in the amount of 18% of the accrued wage. The emphasis is placed on the importance of using alternatives to retirement provision by citizens through the conclusion of supplementary pension insurance contracts in insurance companies.

The results of the study can be used in the process of implementation of the pension reform, especially in relation to the agrarian sector of the economy.

Keywords: pension, pension system, pension reform, insurance experience, solidarity system, funded system, non-government pension provision, pension fund, pension insurance.

Стаття надійшла до редакції 26.07.2017 р.